

Науковий вісник

Серія

«ФІЛОСОФІЯ»

Випуск 12

Міністерство освіти і науки України
Харківський державний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

Науковий вісник

СЕРІЯ «ФІЛОСОФІЯ»

Випуск 12

Харків
«ОБС»
2002

Редакційна колегія: М.Д. Култаєва — д-р філософ. наук, проф., головний редактор; О.П. Єфімець — канд. філософ. наук, проф., зав. кафедрою філософії, заступник головного редактора; К.О. Байрачний — д-р філософ. наук, проф.; В.В. Будко — д-р філософ. наук, проф.; З.І. Цехмістро — д-р філософ. наук, проф.; В.В. Шкода — д-р філософ. наук, проф.; В.К. Рибалко — канд. філософ. наук, проф.

*Затверджено вченою радою
Харківського державного педагогічного університету
ім. Г. С. Сковороди*

*Свідоцтво
про державну реєстрацію серія КВ № 6013
від 28.03.2002*

*Засновник:
Харківський державний педагогічний університет
ім. Г.С. Сковороди*

**Науковий вісник. Серія «Філософія» / Харк. держ. пед. ун-т
Ф48 ім. Г.С. Сковороди. — Харків: «ОВС», 2002. — Вип. 12. — 132 с.**

Науковий вісник містить праці аспірантів, докторантів, кандидатів та докторів наук, які відображають широкий спектр філософських проблем у галузі методології і діалектики пізнання, філософської антропології і філософії культури, соціальної філософії виховання, психології творчості та духовності. Видання розраховане на аспірантів, викладачів та студентів, на всіх, хто цікавиться філософією.

© Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, 2002

© ТОВ «ОВС», оформлення, 2002

них пріоритетів системи національних інтересів. Україна що до цього робить лише перші кроки. Один із них — екологізація освіти, стратегічна тенденція, яка має розгорнутися на повну силу в освіті ХХІ століття.

Зовнішній світ змінюється на наших очах. Відходять у минуле останні імперії, відмирають тоталітарні режими й репресивні методи організації влади. На передній план виходить взаємозв'язок і взаємобумовленість світового порядку, ідея розв'язання міжнародних суперечностей мирними засобами. Як спосіб організації влади, всього суспільного життя, внутрішнього стану й світогляду особистості у країнах цивілізованої орієнтації утверджується демократія.

Демократична організація світового порядку утверджується суперечливо. Нині вона проходить випробування Балканами та Чечнею, де точаться братовбивчі війни, гинуть люди, руйнуються матеріальні і духовні цінності. Воєнні засоби розв'язання означених конфліктів не прикрашають жодну з держав. І цілком зрозумілим є те, що світова громадськість однозначно висловлює до такої позиції своє негативне осудливе ставлення. Засуджуючи й відторгаючи воєнні методи, людство усвідомлює, що тенденція демократизації суспільного життя і в світі, і в окремих державах цими прикрими епізодами не перекреслюються. Вона залишається незаперечною. Демократизація утверджується як провідна характеристика суспільства майбутнього.

Ця характеристика стилю життєдіяльності, що утверджується в світовому масштабі, ставить нові вимоги до людини як особистості. Провідною з них є вимога навчатися жити в умовах демократії. Останнє реалізується всім розвитком людської культури, цілеспрямованості й організованості якій надає система освіти. У ХХІ столітті освіта має стати своєрідною школою демократії. Від цього залежить доля української нації, її місце у світовому цивілізаційному процесі.

Victor Yevdokimov, Andrey Prokonenko

TENDENCIES IN HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE AS AN INDICATOR OF THE STATE OF THE SOCIETY AND THE PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT

Introduction

Under the conditions of increasing the global threat to the development of certain countries higher education is gaining social importance, being the only means of training specialists, who are capable of solving up-to-date problems. Which processes are underway in higher education nowadays? What are the directions of the most significant changes? What should be taken into account in the time of higher education transformation?

We proceed from the fact that education does not make a separate branch in the state, but appears to be the main function of the state, creating the conditions for successful development of all the conditions for successful development of all the fields of activities.

Main tendencies in higher education development

1. The increase of the duration of compulsory education.

Practice suggests that if young people without proper qualification and level of knowledge are «pushed out» into the sphere of production, they are bound to have the share and salary of outsiders. In future such specialists can form the group of unsatisfied and so potentially dangerous people, stirring social instability.

The Ukrainian government has approved the program of the 12-year school education. Under the circumstances the country aims to better use financial and other resources in order to provide the opportunities for the increase in the duration of school education. A task has been set to transform the first stage of full higher education (or the reduced 2 or 3-year variant) into the accessible for all stage (compulsory in prospect) of general and professional training.

In most European countries real duration of education is several years longer than the education period officially approved as compulsory for all citizens.

2. The increase of the number of higher education institutions.

The higher education institutions in Ukraine are continuing to expand because the present ones do not satisfy the demand for trained specialists. The number of higher education institutions (universities, academies, institutes, colleges) is increasing, the whole complex of courses — disciplines and specialties is being improved. The political processes in the country can both accelerate or slow down this development.

In Ukraine there was an unsatisfactory higher education coverage of the young people even in comparison with the average figures in the USSR. If in the USA there were 5591 students per 100,000 inhabitants, in Peru — 3450, in Uruguay — 2315, in Bolivia — 1975, in the USSR — 1867, in Ukraine there were only 1700. This is the lowest figure in the USSR.

For example, in Georgia — 1900, in Armenia — 2030, in Russia — 1900, in Lithuania — 1758, in Latvia — 1712, in Kazakhstan — 1710.

To achieve the European standards the number of higher education institutions must be increased, almost doubled.

3. The diversity of higher education institutions.

In the majority of European countries (Belgium, Great Britain, Greece, Denmark, Ireland, Norway, Germany, France, Switzerland) there are the so-called «binary» systems of higher education, in which alongside with the university sector there are a lot of specialized higher education institutions, where a great part of the young people study.

Opposed to it is the so-called «unitary» system of higher education that comprises only universities and an extremely small number of other higher education institutions (Austria, Italy, Finland, Poland).

There is a separate group of countries with «integrated» universities (Sweden, Spain).

Before gaining independence the structure of higher education in Ukraine was distorted by a large number of specialized (mono discipline) institutions (contrary to the universities) that were subordinate not to the Ministry of Education but to other structures. This fact partly explains the difficulties of reforming higher education in Ukraine.

4. The improvement of condensed higher education.

Here we deal not with the secondary specialized institutions similar to those in the USSR but with intensive training in real higher education institutions during a shortened period of time (up to 3 years). If this training is well organized we can get the products of a new quality: the graduates can find work more easily, and the individual training plans enable each student to better realize his potential.

5. The emergence of new higher education institutions.

The ten-year Ukraine's independence experience showed that it is very difficult to reform such an inertial and conservative system that is represented by «classical» universities. These «internal» barriers are sometimes so powerful that it is easier to train new specialists not by «retraining» the teaching staff but by creating a new educational structure on the basis of a small group of specialists that will gradually become bigger due to the new young members. This fact was one of the main that contributed very much to the creation of new educational institutions.

6. The growing possibility of studying abroad. Though in Ukraine only 1 out of 50 students gets education abroad, this tendency is growing. There is no doubt that political and economic cooperation of a bigger number of countries will make us send abroad a certain number of students at least to study the language and the features of economic and political structure of our neighbours. This tendency is extremely vivid in the countries that form close regional economic unions. Europe is a good example of it. In Europe due to growing integration the economic factors made such a pressure on the governments that they had to develop a number of specialized programs and allocate funds to increase the students exchange.

7. The expansion of the higher education institutions' activities.

The traditional kinds of activities that are very closely connected with the establishment of «information society» are being supplemented with many new ones.

Higher education institutions provide not only in-service training; they provide high quality educational services for those who want to broaden their interests in different fields of knowledge and for those who want to change their profession and adopt to the rigid requirements of the labour market. These can be different courses in a separate discipline or in integrated disciplines. In our university (usually in the evening or at the weekend) hundreds and thousands of people attend classes. It has become one of the priority tasks to provide for the requirements of continuous education. Personality-oriented educational technologies are being widely used. Distant learning is becoming very important.

8. The development of private higher education institutions.

There were no private higher education institutions before the breakdown of the USSR. Today one third of those who are admitted to higher education institutions have to pay for their studies. The issue of judicial and financial support of private higher education institutions is becoming more and more urgent.

9. The management of higher education.

Ukraine is building up a legislative basis of higher education. The new Education Act has been passed. The methods and management of education are being improved.

О.М. МИКИТЮК

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА У ВУЗІ: ФУТУРОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНУ СИТУАЦІЮ

До аксіом сучасного філософсько-педагогічного мислення належить визнання високого людиноформуючого потенціалу науково-дослідної роботи, що є суттєвим фактором підготовки сучасного спеціаліста. Однак за умов трансформацій постіндустріального характеру, а саме вони визначають логіку культурних і соціальних процесів в Україні, ця аксіома потребує конкретизації. Справа в тому, що організація науково-дослідної роботи у вузі у тому вигляді, як вона існує на пострадянському просторі, склалася у індустріальній культурі і багато в чому не відповідає вимогам інформаційних технологій.

Це торкається не тільки змісту та організації цієї роботи, а й її виховних можливостей, котрі полягають у формуванні науковця нового типу, який органічно поєднує творче і критичне мислення, відповідність і свободу пошуку. Конкретизуючи ці вимоги щодо ситуації у педвузі, хочу підкреслити насамперед зв'язок між педагогічною теорією та практикою. Можливості посилення науково-дослідної компоненти у структурі діяльності вчителя криються у наробках сучасного педагогічного конструктивізму, який в останні десятиліття набув поширення на Заході, але не знайшов належного визнання в Україні.

Педагогічний конструктивізм дає змогу відійти від застарілих схем і форм організації науково-дослідної роботи зі студентами, котра копіювала «справжні» наукові співтовариства суто формально (студентські наукові гуртки, об'єднання, конференції тощо) і перейти до здійснення різномасштабних науково-пошукових та науково-дослідних проєктів студентської молоді. Такі проєкти доцільно також впроваджувати у школі, де організатором науково-дослідної роботи виступає вчитель-предметник. Командна організація науково-дослідної роботи (робота за принципом *team-work*) дозволяє залучати до проєктів студентів різних курсів, тим самим створюючи широку мережу соціальних контактів, що є вимогою успішної соціальної інтеграції молодих спеціалістів.

Широким полем для такого роду діяльності є краєзнавство. Історичне минуле Слобожанщини, специфіка її культурної ситуації, футурологічні розвідки щодо майбутнього цього регіону, ментальні характеристики населення, педагогічна історія краю — це тільки деякі проблемні сфери, котрі можуть і повинні перетворитися на наукові проєкти у галузі гуманітарних наук. Комп'ютеризація освіти дозволяє здійснювати такі проєкти на достатньо високому рівні наукового забезпечення. Але комп'ютеризація, робота з віртуальною дійсністю не виключає спостереження і дослідження дійсних життє-

Зміст

Прокопенко І.Ф. Освіта і доля нації: історичний вибір українського суспільства	3
Єфімець О.П. Освітнянські дороговкази Г.С. Сковороди	4
Андрущенко В.П. Перспективи трансформації національної освіти: виклик глобалізації та пошуки відповіді	11
Victor Yevdokimov, Andrey Prokonenko Tendencies in higher education development in Ukraine as an indicator of the state of the society and the prospects of its development	16
Микитюк О.М. Науково-дослідна робота у вузі: футурологічний погляд на сучасну ситуацію	19
Троцько Г.В. Особистість вчителя в обріях інформаційного суспільства	20
Култаева М.Д. Педагогічні ідеї у сучасних соціокультурних синтезах	21
Радіонова І.О. Пошуки духовного оновлення в американській філософії виховання	22
Сорока Г.І., Колесникова Т.І. Педагогічна підтримка — ідеал освіти ХХІ століття	28
Гуров Ю.С., Гурова Т.Ю. Значення вивчення етикету іншомовного спілкування	33
Троїцька Т.С. Гуманістична парадигма в сучасній філософії та управлінні освітою	37
Григорова Н.В. Соціолінгвістичний аспект сучасних педагогічних практик	41
Окса М.М. Основні тенденції та варіанти в етнопедагогічній діяльності вчителя	42
Аносов І.П. Антропологічний фактор як системоутворювальний елемент освітнього процесу	51

Наукове видання

Науковий вісник

СЕРІЯ «ФІЛОСОФІЯ»

Випуск 12

Відповідальний за випуск	<i>О.П. Єфімець</i>
Комп'ютерна верстка	<i>О.В. Іващенко</i>
Коректор	<i>Є.Б. Бланк</i>

Підписано до друку 28.11.2002. Формат 60х90 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8,25. Обл.-вид. арк. 8,86.
Вид. № 02-13. Зам. №02-068. Тираж 300 прим. Ціна договірна.

Видавець «ОВС» ТОВ
Україна, 61003 м. Харків, пл. Конституції, 18, к. 11.
e-mail: ovc@ovc.kharkov.ua; <http://www.ovc.kharkov.ua>

Свідоцтво Держкомінформу України
Серія ДК № 331 від 08.02.2001 р.

Віддруковано з готових діапозитивів
в друкарні ДП «Дизайн-проект»
Харків, вул. Студентська, 5/4.